

FROM MODALITY TO GRAMMATICALIZATION IN ROMANIAN AND ENGLISH

Manuela Margan

Lecturer, PhD, "Aurel Vlaicu" University of Arad

Abstract: The new approach of the recent edition of the Grammar of the Romanian Language in the field of the categories of mood and modality provides sufficient grounds for a new perspective from the part of contrastive linguistics and grammar. In this study, we shall focus on the means of grammaticalization of modality in Romanian and English, emphasising the associations and dissociations between the two languages.

Keywords: modality, grammaticalization, modalisers, modal verb, mood

Introducere. În accepțiunea dată de recenta ediție a *Gramaticii Limbii Române*, categoria gramaticală a modului a suferit modificări importante în ceea ce privește abordarea dar și structurarea acestui domeniu verbal. Deși pare să bulverseze un domeniu bine așezat cum era categoria gramaticală a modului în limba română, *Noua Gramatică a Academiei* nu face decât să-și alinieze conținuturile unor direcții de referință impuse de către cercetarea întreprinsă în ultimul secol, ale cărei descoperiri sunt evidențiate în majoritatea limbilor care își reclamă apartenența de la cultura occidentală. Desigur, o viziune integratoare care pornește de la general la particular precum cea a *GLR (2005)* stabilește punți de legătură cu sistemele gramaticale ale altor limbi, facilitând demersul contrastiv între română și engleză.

Dacă gramatica tradițională pune un semn al echivalenței între atitudinea vorbitorului față de enunț și modurile verbale, „noua gramatică” încearcă să clarifice această problemă complexă arătând că modurile verbale reprezintă doar o formă de exprimare a modalității, alături de verbele modale, de adverbe sau locuțiuni adverbiale, de verbe sau perifraze cu sens modal. Această reșezare a domeniului *modalizării* este extrem de utilă în gramatica comparativă sau contrastivă deoarece diferitele limbi gramaticalizează în mod diferit noțiunile sau actele de limbaj. În cazul pe care acest studiu își propune să-l analizeze, avem de a face cu o organizare diferită a *sistemului modal* în limbile română și engleză: în timp ce limba română gramaticalizează sfera modalităților în principal la nivelul *modurilor verbale*, limba engleză recurge cu precădere la *verbe modale*, de unde transpare și dificultatea prezentării acestei teme din perspectivă contrastivă.

Mijloacele de realizare a modalizării. Ca și proces de marcarea a modalității, modalizarea depinde de actul de limbaj realizat prin fiecare tip de enunț. Modalizarea poate fi realizată prin mai multe mijloace de marcarea a atitudinii modale în enunț – **modalizatori:**

- **gramaticali:**
 - modurile verbale;
- **lexico – gramaticali (expresii modale specializate):**
 - adverbe și locuțiuni adverbiale; semiadverbe;
 - verbe modale (operatori modali);
- **lexicali:**
 - verbe cu sens modal (epistemice, volitive, deontice, apreciative)
 - perifraze stabile sau libere;
- **prozodici:**
 - intonația.

Verbe modale. Problematika verbelor modale este extrem de complexă chiar la nivelul fiecărei limbi în parte, fără a mai vorbi despre o comparație la acest nivel între limba română și engleză.

De pildă, în limba română, unii autori¹ disting ca auxiliare de modalitate *a avea, a fi, a trebui, a putea, a vrea, a părea, a (-i) veni*, alții adaugă *a voi, a se cade, a se cuveni* dar renunță la unele dintre cele dinainte, în timp ce *GLR (2005)*, deși amintește în exemple mai multe dintre aceste verbe când este vorba despre operatorii modali în predicatul complex, în capitolul **Modalizarea**, se insistă asupra modalelor A PUTEA și A TREBUI, explicitând valorile semantice ale acestora după paradigma modalităților epistemice și deontice.

În limba engleză, setul verbelor modale este bine definit și include la majoritatea autorilor MAY, CAN, MUST, OUGHT (TO), WILL, SHALL, MIGHT, COULD, WOULD ȘI SHOULD, iar marginal sunt consemnate NEED și DARE. Vom încerca în cele ce urmează să caracterizăm domeniul verbelor modale dintr-o perspectivă comparativă în limbile română și engleză, semnalând principalele asocieri și disocieri dintre acestea.

Caracterizare. Asocieri și disocieri. Atât în limba română, cât și în limba engleză, verbele modale, cunoscute și sub numele de auxiliare sau semiauxiliare de modalitate, au unele trăsături specifice care confirmă ocurența lor în enunț ca și operatori gramaticali.

O privire de ansamblu asupra domeniului verbelor modale impune câteva caracteristici:

1. Verbele modale, în ambele limbi studiate, nu beneficiază de autonomie semantică și gramaticală și nu pot apărea fără un verb suport deoarece împreună cu acesta formează o unitate semantică.

Un enunț de tipul: *Eu pot – I can* se conformează unor norme gramaticale dar, din punct de vedere semantic, doar contextul poate dezambiguiza acest enunț.

¹după V. Guțu, verbele modale sau auxiliare de modalitate sunt: *a trebui, a putea, a fi, a avea, a vrea, a părea și a(-i) veni* în timp ce *GLR (1966)* nu menționează pe *a părea*. Gh. Nedioglu consemnează ca și semiauxiliare de mod verbele *a putea, a trebui, a avea, a fi, a voi*, fără a aminti de *a veni și a părea* iar Gh. Constantinescu-Dobridor lărgeste lista, incluzând pe lângă cele deja menționate și semiauxiliarele modale *a se cădea, a se cuveni*.

2. Dacă în limba română, verbele de modalitate sunt urmate de un verb la infinitiv, supin sau conjunctiv, în limba engleză verbele modale pot fi urmate doar de infinitiv, (prezent, perfect sau pasiv), în majoritatea cazurilor scurt (fără particula *to*)² cu excepția verbului OUGHT (TO)³:

Poți scrie ce vrei tu. (infinitiv) *You can write what you want. (infinitiv)*
Eu am altceva defăcut. *I have todo something else. (infinitiv)*
Trebuie să-ți spun adevărul. *I must tell you the truth. (infinitiv)*

3. La nivelul enunțului, din punct de vedere semantic, rolul principal îi revine verbului suport, în timp ce la nivel gramatical în limba română verbul modal prevalează, purtând semnele predicativității, indicând momentul, modalitatea acțiunii și cel mai adesea persoana. În limba engleză însă, verbele modale sunt defecte, adică nu au decât diateza activă și aspectul simplu, și nu apar la toate modurile și timpurile, fapt pentru care pot reda mai multe timpuri și moduri doar cu ajutorul unor elemente suplimentare. De pildă, în enunțul din limba română:

Pot să iau o pauză. *I can take a break.*

verbul *pot* indică o acțiune care se desfășoară în prezent, de către persoana I și că această acțiune este posibilă, în timp ce operatorul *can* din limba engleză nu indică nici persoana, nici momentul acțiunii, contextul fiind esențial pentru dezambiguizare.

Oarecum similar este cazul auxiliarelor modale din limba română A TREBUI, A SE CADE, A SE CUVENI unde, în general, persoana nu este exprimată, ea fiind inclusă în verbul suport dar avem indicii cu privire la momentul desfășurării acțiunii:

Vatrebui să faci ce ți se spune. *You willhaveto do what you are told.*
Secade să fim precauți. *We need to be cautious.*
S-arficuvenit să-l saluți. *You should have greeted him.*

Dacă formele COULD, WOULD, MIGHT reprezintă opțiuni pentru realizarea unor valori de trecut, condițional sau conjunctiv (subjonctiv), la viitor va fi nevoie de un adverb de timp pentru a realiza aceste valori:

TRECUT

VIITOR

He could be very arrogant when he wanted to. *I can only tell you next week.*
Putea fi foarte arogant când voia. *Nu voi putea să-ți*
spun decât săptămâna viitoare.

You must be here tomorrow.
Trebuie/va trebui să fii aici

mâine.

Deasemenea, verbele modale din limba engleză nu au forme nepersonale, nici nu pot apărea la imperativ, pierd flexiunea *-s* la persoana a treia singular spre deosebire de verbele lexicale și nu sunt construite cu auxiliare la forma interogativă.

4. În timp ce în limba română sunt posibile enunțuri cu mai mulți operatori modali ierarhizați sintactic⁴, în limba engleză alăturarea acestora nu este posibilă:

Trebuiesă poată să vină.

²în limba română, verbul a putea este singurul care admite construcția cu un verb suport la infinitiv scurt (fără a): Poate veni = Poate să vină.

³construcțiile TO HAVE TO și TO BE TO sunt cel mai adesea considerate de către gramaticieni ca fiind perifraze modale.

⁴vezi GLR II (2005), p. 675.

Enunțul în limba engleză *He mustcan come* este incorect, renunțându-se sau căutându-se o perifrază modală pentru al doilea verb:

He must come.

He mustbe able to come.

5. Dacă în limba română verbele modale prezintă forma afirmativă și negativă într-o opoziție semantică foarte clară, în limba engleză un verb modal poate să fie înlocuit de un alt verb modal pentru realizarea formei negative a unei modalități:

He may be there.

He can't be there.

Sepoate să fie acolo.

Nu sepoate să fie acolo.

**He maynot be there.*

Sepoate să nu fie acolo.

You must tell the truth.

You needn't tell the truth.

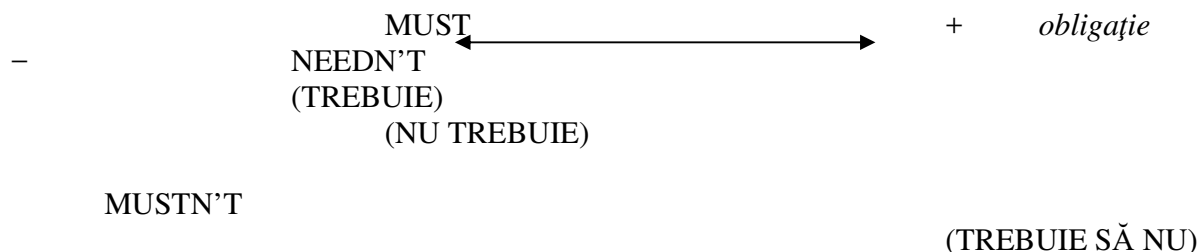
Trebuie să spui adevărul.

Nutrebuie (nuestenevoie, nuesteobligatoriu) să spui adevărul.

**You mustn't tell the truth.*

Nuaivoie/ Nu este permis să spui adevărul.

Așadar, de pildă în cazul lui MUST, negativul acestuia, MUSTN'T se referă la o altă modalitate, chiar dacă formal se opune formei de afirmativ, semantic, negativul lui MUST este NEEDN'T sau DO NOT HAVE TO. Dacă ne raportăm la modalitate, am putea schematiza cele afirmate mai sus în modul următor:

Interdicție

6. În ambele limbi, în anumite contexte, verbul subordonat poate fi elidat, păstrându-se doar verbele modale care reconstituie semnificațiile enunțului:

Face ce poate. - He does what he can.

Face ce trebuie. - He does what he must.

Verbe noționale cu sens modal. În accepțiunea dată de *GLR (2005)*⁵ verbele cu sens modal pot fi clasificate după tipul de modalizare:

- verbe epistemice (a ști, a crede, a considera, etc.)
- volitive (a vrea, a dori)
- deontice (a obliga, a permite, etc)
- apreciative (a plăcea, a prefera, a (se) bucura, ș.a.)

⁵ibid., p. 677.

În această privință, diferențele dintre limba română și cea engleză sunt minore, ținând mai mult de preferința pentru un anumit verb într-un anumit context:

<i>Cred că afară plouă.</i>	<i>I think it's raining outside.</i>
<i>Știu că am dreptate.</i>	<i>I know I am right.</i>
<i>El consideră că am greșit.</i>	<i>He thinks I was wrong.</i>
<i>Aș dori să nu mă mai suni.</i>	<i>I wish you didn't call me anymore.</i>
<i>Maria intenționează să divorțeze.</i>	<i>Mary wants/intends to get a divorce.</i>
<i>Legea ne obligă să declarăm toate veniturile.</i>	<i>The law obliges/compels us to declare all income.</i>
<i>Nu ți se permite să fii obraznic.</i>	<i>You are not allowed to be rude.</i>
<i>Prefer să nu vorbesc despre asta.</i>	<i>I'd rather not talk about this.</i>
	<i>I prefer not to talk about this.</i>

Perifraze cu rol de operator modal. GLR (2005) distinge mai multe tipuri de perifraze cu rol de operator modal:

- **construite cu adverbe/adjective:**

<i>E bine.</i>	<i>It is good.</i>
<i>E sigur.</i>	<i>It is certain.</i>
<i>E recomandabil.</i>	<i>It is advisable.</i>
<i>E obligatoriu/necesar.</i>	<i>It is necessary.</i>
	• construite cu adjective și participii:
<i>Sunt sigur.</i>	<i>I am certain.</i>
	<i>I am sure.</i>
	<i>I'm positive.</i>
<i>Sunt obligat.</i>	<i>I'm obliged.</i>
	<i>(I have to...)</i>

- **construite cu substantive** (în limba engleză se folosește uneori un adjectiv/participiu sau diateza pasivă):

<i>Am permisiunea.</i>	<i>I am allowed.(I have permission to...)</i>
<i>Am certitudinea.</i>	<i>I am certain.</i>

Modurile personale ale verbului. Modul este forma pe care o ia verbul pentru a arăta felul cum vorbitorul consideră acțiunea. *Modurile personale* și *predicative* exprimă persoana și formează predicatul iar denumirea lor în limba engleză coincide în genere cu denumirea modurilor în limba română.

În limba română, ele sunt cinci la număr: *indicativul*, *conjunctivul*, *condiționalul*, *prezumtivul* și *imperativul*, în timp ce în limba engleză deosebim doar trei moduri: modul indicativ (*The Indicative Mood*), modul conjunctiv (*The Subjunctive Mood*) și modul imperativ (*The Imperative Mood*).

Modul condițional în limba engleză este inclus în modul conjunctiv, mai precis în formele echivalente ale conjunctivului. Justificarea pentru o astfel de clasificare ar putea fi faptul că, combinația *should+infinitiv* sau *would+infinitiv* poate exprima în același timp forme de conjunctiv și forme de condițional. Acestea sunt forme analitice omonime – identice ca formă exterioară, dar diferite din punct de vedere semantic. Pe când *should+infinitiv* și *would+infinitiv*,

forme ale condiționalului, sunt folosite în propoziția principală și arată consecința unei condiții, *should+infinitiv* și *would+infinitiv*, ca forme analitice ale conjunctivului, sunt folosite mai ales în propoziții subordonate subiective, predicative, etc.:

I would go on a trip if I were on holiday. (Condițional)

M-aș duce în excursie dacă aș fi în vacanță.

It's a wonder that they should be late at the conference. (Conjunctiv)

E de mirare ca ei să întârzie la conferință.

Așa cum am arătat, în mod tradițional, gramatica românească considera că tratarea unui aspect al discursului precum atitudinea vorbitorului față de enunț se poate reduce la paradigma **modurilor verbale**. În lumina cercetărilor din domeniul lingvisticii sau al logicii din ultimul secol, studiul modalităților și al modalizării a câștigat teren, impunându-se nu doar în limbi precum engleza sau germana care nu beneficiază de un sistem al modurilor verbale foarte organizat, ci și în limbi precum româna. *Noua Gramatică a Academiei* se apleacă asupra ambelor categorii semnalate, a „modului” și a „modalității”, realizând legătura între formele gramaticale și conținutul semantic pe care acestea îl presupun.

BIBLIOGRAPHY

- *** *Gramatica Limbii Române*, V. Guțu Romalo (coord.), vol I, *Cuvântul*, vol. II, *Enunțul*, Ed. Academiei Române, București, 2005.
- Avram, M., *Gramatica pentru toți*, ediția a III-a, Humanitas, 2001.
- Bejan, D., *Gramatica limbii române. Compendiu*, Ed. Echinox, Cluj, 1995.
- Biber, D. et al., *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Pearson Education Limited, Longman, 1999.
- Bira, E., *Aspects of Modality in English*, Universitatea București, 1979.
- Brancuși, G., Saramandu, M., *Gramatica limbii române*, Ed. Credis, București, 2001.
- Constantinescu-Dobridor, Gh., *Morfologia limbii române*, Ed. Vox, București, 1996.
- Dimitriu, C., *Gramatica limbii române explicată. Morfologia*, Ed. Junimea, Iasi, 1979.
- Gălățeanu-Fârnoagă, G., Comișel, E., *Gramatica limbii engleze*, Ed. Lucman, București, 1998.
- Guțu Romalo, V., *Morfologie structurală a limbii române (substantive, adjective, verb)*, Ed. Academiei, București, 1968.
- Irimia, D., *Gramatica limbii române*, Ed. Polirom, Iași, 1997.
- Leech, G., *Meaning and the English Verb*, Third Edition, Routledge, 2013.
- Levițchi, L. et al., *Gramatica limbii engleze*, vol. I-II, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1962.
- Neamțu, G.G., *Teoria și practica analizei gramaticale*, Ed. Excelsior, Cluj, 1999.
- Palmer, F.R., *Mood and Modality*, Cambridge University Press, a II-a ed., 2001.
- Palmer, F. R., *Modality and the English Modals*, Routledge, 2013.
- Portner, Paul, *Mood*, Oxford University Press, 2018.
- Quirk, R. et al., *A Grammar of Contemporary English*, Longman Group Limited, London, 1972.

**LEXICAL AND GRAMMATICAL CONFIGURATIONS, CURRENT TRENDS AND THE
EMERGENCE OF A NEW LANGUAGE**

Monica Borș
Lecturer, PhD, "Lucian Blaga" University of Sibiu

Abstract: Continuing the series of investigations devoted to contemporary Romanian, the paper calls attention to substantial structural changes: forms that do not exist in Romanian (e.g. made-up masculine equivalents of feminine nouns or vice versa), semantically unjustified conversions, or the excessive use of the figurative sense of some words. In addition to these, the paper also discusses the current penchant for loanwords and loan phrases (some of which are not listed in the dictionary), structural changes within some set phrases and idiomatic expressions (e.g. words replaced by synonyms, omission of linking words), as well as various hybrid forms. All of these contribute to the development of a new language, which coexists with the standard language, but which – given the frequency of these structures in common parlance – might also be contending against it for primacy.

Keywords: structural change, idiomatic expressions, loanwords, made-up grammatical forms, semantic inappropriateness

Adăugăm la componentele tabloului general din articolele trecute câteva trăsături legate de unități lexicale cu forme flexionare aberante, de utilizarea unor cuvinte în forme inexistente în limba română, plăcerea pentru neologisme, trenduri care țin de folosirea abuzivă a sensului figurat al unui cuvânt. Limbajul se configurează și prin lexicul dominat de neologisme și construcții neologice, unele neînregistrate în dicționar, prin modificări structurale ale unor expresii și locuțiuni și prin construcții hibride. Exemplele avute în vedere (rezultate din monitorizarea canalelor de desene animate) configurează un nou limbaj, paralel celui utilizat în limba de zi cu zi, dar cu șanse mari de a-l concura.

De exemplu, serialul *Miraculos Buburuza și Motan Noir*, de pe **Disney Channel**. Acțiunea are loc la Paris, iar personajele din titlu sunt reprezentate de Marinette, fiica unui brutar și Adrien Agreste, fiul "regelui modei", Gabriel Agreste. Ca în multe filme de animație, aceste personaje duc o viață dublă, de oameni obișnuiți și de ființe supraumane, care în cazuri-limită, îi protejează pe cei fără apărare. Pericolul îl reprezintă personajul negativ Hawkmoth care folosește fluturii demonici (*akuma*), pentru a-i transforma pe oameni în răufăcători. Strategia lui este de a se folosi de emoțiile lor negative; astfel, teama, tristețea, furie sau gelozia îi fac pe oameni prada perfectă a lui Hawkmoth; de fiecare dată când întâlnește astel de ocazii trimite fluturii să îi poseze. Fiecare dintre cei doi supereroi are un câte "un miraculos", adică un talisman cu ajutorul căruia câștigă lupta împotriva răului. Acești "miraculoși" (cerceii Buburuzei și inelul Motanului) l-ar ajuta pe Hawkmoth să aibă o putere colosală, de aceea nu pierde nicio ocazie de a încerca să-i fure. Am rezumat acțiunea serialului în scopul înțelegerii cuvântului pe care îl avem în vedere, și anume *miraculoșii*. Este nefirească aplicarea procedurii conversiunii acestui adjectiv, deoarece nu are acoperire semantică. În limba română, adjectivul substantivizat miraculosul desemnează "totalitatea elementelor supranaturale din basme și legende", astfel încât utilizarea din propoziția "Le vreau miraculoșii!" (**Disney Channel**, 20 iulie 2017, 13.18) este nu numai ilicită, ci aberantă și artificială.

În episodul *Pixelatorul* din același serial, ne mai atrage atenția un cuvânt, “trepădușa”. Termenul este rostit de proprietarul hotelului în contextul în care îl asigură pe starul rock, Jagged Stone, cazat la *Grand Hotel*, că Marinette (aflată aici împreună cu clasa ei, într-un soi de program care viza probarea a diverse locuri de muncă) îi va sta la dispoziție: “Marinette va fi trepădușa ta, de azi”. Cuvântul al cărui prim sens din dicționar este de “persoană fără astâmpăr, care aleargă încioace și încolo (agitându-se pentru treburile altora)” s-a impus în limba română mai mult cu cel de al doilea sens al său, un sens peiorativ, de “om fără demnitate, lipsit de personalitate, care se pune în serviciul altuia, pentru treburi mărunte, adesea înjositoare”. Faptul că este folosit primul sens s-ar explica prin aceea că Marinette trebuie să facă diverse servicii capriciosului oaspete al hotelului, ca de exemplu să-i cumpere niște ochelari neobișnuiți. Pe de altă parte, replica ei, cum că această slujbă ar fi la fel de rea ca “sortatul gunoiului”, îndreptățește și posibilitatea celui de-al doilea sens. Sensul este mai apoi enunțat de proprietarul hotelului: “un trepăduș e o persoană care se duce și face rost de tot ce vrea clientul. Absolut tot. Așa că, la treabă, trepădușule!” Elementele de paralimbaj ca schimbările de ton, ruperile de ritm asociate cu elemente nonverbale ca privirea încruntată a patronului, sugerează că mijloacele prin care este atins scopul nu sunt importante. Mai mult decât utilizarea cuvântului cu un sens lipsit de politețe lingvistică, forma acestui cuvânt ridică probleme, deoarece cuvântul “trepăduș” nu materializează opoziție de gen masculin. De altfel, se observă nesiguranța, pendularea între cele două forme: mai întâi, Marinette e numită *trepădușă*, apoi este definit cuvântul *trepăduș*, iar la sfârșit, îi este adresat apelativul *trepădușule!*

Forma de feminin a cuvântului de mai sus își găsește o aliată în persoana termenului *spadasină* (**Cartoon Network**, 29 decembrie 2017, 22.19), care are în limba română doar formă de masculin, chiar dacă în realitatea extralingvistică are referenți feminini. De asemenea, în episodul *Barbie în Magia Curcubeului*, un personaj spune: “Sunt un oread” (**Minimax**, 25 iulie 2017, 17.02); în limba română, substantivul există doar în forma sa de feminin (*oreadă*) și având ca referent o nimfă a munților și a peșterilor, în mitologia greco-romană. Aplicând algoritmul la cuvântul sinonim, *nimfă*, cuvântul ar trebui să aibă forma *nimf*.

Adăugăm la seria cuvintelor a căror formă nu este înregistrată în dicționar adjectival *ivorie* din exemplul “eșarfă ivorie” (**Disney Junior**, 31 iulie 2017, 17.45). Cuvântul nu este înregistrat în dicționarele explicative și în *DOOM 2* decât în forma sa nominală pentru masculin, singular, *ivoriu*, având sensul de “fildeș”. Cu valoare adjectivală apare doar în *Dicționarul de sinonime* (2002) cu sensul de “fildeșiu”, și în *Noul dicționar universal al limbii române* (2017), “ca ivoriul, de culoarea ivoriului”¹.

O greșeală intrată în uz este flexionarea interjecției *uite*, care cunoaște desinența de persoana a II-a plural, *-ți*: “Uitați, copii” (**Cartoon Network**, 10 iulie 2017, 19.18). “Băieți, ia uitați!” (**Cartoon Network**, 20 iulie 2017, 15.11), “Uitați tobele!” (**Disney Junior**, 25 iulie 2017, 16.28), “Uitați ce am găsit în cartea asta!” (**Cartoon Network**, 1 august 2017, 15.40), “Uitați ce-am găsit!” (**Disney Junior**, 20 octombrie 2017, 19.47), “Uitați!” (**Cartoon Network**, 27 decembrie 2017, 16.07)

În articolul său *Despre statutul lui uite vs uită-te*², Andra Șerbănescu demonstrează statutul de interjecție a lui *uite* și cel de imperativ al lui *uită-te*, datorită comportamentul sintactic, semantic și pragmatic diferit al acestora. Raliindu-se părerii lui C. Dominte, G.

¹ Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Victoria, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, ediția a V-a revizuită, Editura Litera, București, 2017, p. 799.

² Andra Șerbănescu, *Despre statutul lui uite vs uită-te*, SCL, anul LXII, NR. 3-4, București, 1991, p. 151-165.

Constantinescu Dobridor, Al. Toșa, I. Coteanu, autoarea aduce argumente noi pentru susținerea statutului funcțional de interjecție al lui *uite!*, propunând o perspectivă integratoare prin reunirea celor trei componente ale sistemului lingvistic: sintactic, semantic și pragmatic. Demonstrația se face nu prin posibilitatea înlocuirii cu *iată*, ci prin punerea în varii contexte și observarea modului de funcționare diferită a celor două lexeme, imperativul *uită-te* și interjecția *uite*.

Pe lângă flexiuni aberante, se observă lipsa flexiunii la substantivele preluate din alte limbi, acolo unde flexiunea este chiar necesară: “Cele mai bune *pizza* pe care le-am mâncat vreodată.

Trecând în registrul calcurilor semantice, mult circulatul *a aplica*, dezbătut în mai multe rânduri, apare pe canalele de desene animate în toate variantele lui paradigmatic: “Trebuie să luați un formular pentru a începe extenuantul proces de aplicare” (**Cartoon Network**, 4 noiembrie 2016, 19.08), “Credeam că aplicația e ultimul lucru pe care trebuie să-l facem” (**Cartoon Network**, 4 noiembrie 2016, 19.10). “O sută de aplicații preinstalate” (**Cartoon Network**, 1 august 2017, 19.30). Cuvântul *aplicație* (în exemplele date, e de luat în considerare și lipsa de consecvență în utilizarea cuvântului: *aplicare-aplicație*) calchiat după termenul din limba engleză *application*, nu apare neînregistrat cu acest sens în dicționarele românești³. Sensul apare doar în *Noul dicționar universal al limbii române*⁴ ca “englezism”, cerere, solicitare (de înscriere). Comparând mai multe dicționare de limbă engleză, Tatiana Slama Cazacu⁵ observă că termenul respectiv înglobează numeroase sensuri, printre care și cel de *cerere scrisă*, *petiție*, care nu este cel fundamental. Pe de altă parte, autoarea subliniază inutilitatea introducerii cuvântului *aplicație*, atâta vreme cât există cuvintele *cerere*, *petiție*, care și-au demonstrat de foarte mult timp funcționalitatea în comunicare: “în engleză, sensul de cerere pentru *application* nu este perfect legitimat justificat, ci ar putea proveni din greșite interpretări, asocieri inculte etc. [...] greșite adoptări din latină sau din alunecări între cuvinte ca lat. *A(d)pplico*, *Supplifico* etc (poate *plico*, *placo*)” și autoarea exemplifică prin “*applico* sau *adplico* verb a pune lângă..., a uni, a se îndeletnici...Horatiu *applicare res votis* «a pleca urechile la rugăciuni». *Supplifico*«a-i ruga pe zei; a cere de la zei; a ruga pe cineva»*supplicatio*«rugăciune publică, mulțumiri zeilor, prinoase»⁶.

Despre același verb “a aplica”, cu sensul de „a candida”, „a depune o cerere pentru o bursă”, Rodica Zafiu⁷ afirmă că se află printre împrumuturile care se pot folosi, mai ales dacă avem în vedere faptul că „s-a specializat pentru un sens mai precis decât „a cere”, respectiv pentru „a depune o cerere pentru o bursă”. Viziunea moderată a Rodicăi Zafiu evită termeni tari ca „stricarea limbii” Conceptul pe care îl consideră „evaluativ și discutabil”, deoarece din punct

³ a. request, petition: an *application* for financial aid; b. a form used in making a request: filling out an *application* (<https://www.merriam-webster.com/dictionary/application>)

⁴ Ioan Oprea, Carmen-Gabriela Pamfil, Rodica Radu, Victoria Zăstroiu, *Noul dicționar universal al limbii române*, ediția a V-a revizuită, Editura Litera, București, 2017, p. 111.

⁵ Tatiana Slama Cazacu, *Confuzii, greșeli, prostii și răutăți în limba română, azi*, Tritonic Publishing, București, 2010, p. 42. De menționat și opinia Adinei Dragomirescu și a lui Alexandru Nicolae, din *101 greșeli de lexic și de semantică*, Editura Humanitas, București, 2011, despre calcul semantic: *a aplica* (engl. *to apply*), care înseamnă „a face și a depune o cerere formală”, cu derivatele: *aplicație*, *aplicant*, care prezintă corespondente în limba română: *a candida*, *a cere*, *candidatură*, *cerere*, *candidat* etc.

⁶ Ibidem.

⁷ http://www.campusnews.ro/stiri-intalniri_online-3344522-interviu-filologul-rodica-zafiu-despre-cuvinte-modasnobism-clisee.htm.

de vedere științific, este vorba doar de o problemă de dinamică a limbii, de o continuă schimbare a ei. În acest context, orice noutate poate dispărea sau poate rezista, integrându-se limbii române.

Din zona unităților sintagmice și frazeologice, începem cu formula clișeizată, “spiritul sărbătorilor” care se bucură de o mare popularitate în filmele de animație. În *Hai deți, tineri titani!*, personajele așteaptă un al doilea Crăciun, considerând că e o sărbătoare care trece prea repede și nu apucă să fie simțită din plin. Minunea se întâmplă, sosește cel de al doilea Crăciun, dar lipsa totală de reacție a celor din jur îl determină pe unul dintre personaje să exclame: “Unde este spiritul celui de-al doilea Crăciun?” (**Cartoon Network**, 8 August 2017,16.01). Formularea este folosită și cu referire la alte sărbători, ca de exemplu “Spiritul zilei cedrului” (**Megamax**, 28 decembrie 2017,19.05), precum și, într-o formulă generalizată: “Spiritul sărbătorilor nu se sfârșește niciodată” (**Nickelodeon**, 30 decembrie 2017,21.36).

Această sintagmă utilizată până la saturație în “folclorul nou al urărilor transmise prin telefoane și e-mail” și care cunoaște în limba de azi “extinderi semantice și de uz”, Rodica Zafiu o califică drept o formulă internațională preluată prin traducere din limba engleză; apelând la *Dicționarul limbii române* unde cuvântul *spirit* apare ilustrat de exemple nenumărate, în contexte în care niciodată cei doi termeni ai sintagmei nu sunt coocurenți, formula respectivă, fără a fi un abuz semantic, e doar “un exces ridicol al uzului”⁸.

Dacă un exemplu ca “spiritul Crăciunului” (înțelegând prin aceasta acel sentiment de generozitate specific Crăciunului) are o minimă coerență, într-un exemplu ca “Te cuprinde spiritul talentului” (replica apare într-o reclamă la serialul *Ghost Rockers*, de pe *Megamax*, reclamă difuzată de mai multe ori, printre care și în ziua de 13 septembrie 2017) e greu de înțeles care ar fi sentimentul din preajma sau asociat talentului. Expresia “a cuprinde (pe cineva) spiritul”, inexistentă în limba română, este o expresie foarte utilizată în limba de azi: “În loc să mă prindă spiritul, ca pe voi toți” (**Minimax**, 25 iulie 2017,17.50).

Despre locuțiuni Saussure făcea observația că ele sunt “gata făcute”, și că nu admit modificări, deoarece “uzajul îți interzice să schimbi ceva, chiar dacă putem distinge în părți semnificative (cf. *à quoi bon? allons donc* etc.)”⁹. Pornind de la aceste observații, Iorgu Iordan și Vladimir Robu stabilesc trăsături care țin de conținutul semantic unitar al locuțiunilor, caracterul monosemantic, folosirea elementelor de bază doar în forma fixată prin uzaj, “neputând fi dissociate prin intercalarea altor cuvinte în lanțul lor sintagmatic”¹⁰.

Modificările (dislocări topice, înlocuiri ale unor cuvinte din cadrul sintagmei legate cu sinonime ale acestora) nu pot apărea fără a afecta sensul unității frazeologice. Astfel, structura întâlnită pe canalul **Cartoon Network**: “Abia intru în pâine” (în data de 4 noiembrie 2016, 18.59) este o modificare a expresiei *a fi în pâine*, adică a avea o slujbă. Cele trei expresii înregistrate de dicționarele românești sunt: *a pune* (sau *a băga*) *în pâine* (pe cineva) = a face cuiva rost de o slujbă, *a fi în pâine* = a avea o slujbă și a *scoate* (sau *a da afară*) *din pâine* = a da pe cineva afară din serviciu. Structura *a intra în pâine* nu există în limba română.

Un alt frazeologism este *a-și păstra calmul* întâlnit pe **Megamax** în forma *a-și ține calmul*: “Nu știu cât îmi mai pot ține calmul” (în 31 iulie 2017, la 14.15).

⁸ Rodica Zafiu, *Spiritul... în Păcatele limbii*, în *România literară*, anul XLIV, 6 ianuarie 2012, p. 15.

⁹ Ferdinand de Saussure, *Curs de lingvistică generală*, traducere de Irina Izverna Tarabac, Polirom, Iași, 1998, p. 136.

¹⁰ Iorgu Iordan și Vladimir Robu, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 336-338.

Un frazeologism folosit greșit ca *a pica testul/ examenul* a ajuns să câștige tot mai mult teren în limba vorbită. Dovadă că în interval de în patru minute a fost folosit de trei ori: “N-o putem lăsa pe Hildegard să pice testul!” (**Minimax**, 13 august 2017,19.20). “Dacă o s-o murdăresc (rochia- n. n), sigur o să pic testul” (**Minimax**, 13 august 2017,19.23). “Acum chiar că voi pica testul!” (**Minimax**, 13 august 2017,19.24). În cartea sa, Tatiana Slama - Cazacu¹¹ observă că, de fapt, nu testul este cel picat, ci candidatul, corect (dacă nu deranjează forma colocvială): *să pice la test*. Autoarea trece în revistă evoluția acestei expresii cu apartenență clară la jargonul mediului școlar și înregistrează: “de la a cădea la...s-a ajuns la: a pica la examen, căci a pica, («verb intransitiv, învechit și popular») înseamnă a cădea [...] Dar, evident, *nu există*, ca «exemplu»: cade un examen”. Argumentația are în vedere transformarea unui verb intransitiv, într-unul “parcă tranzitiv, parcă intransitiv, cu formă și sens ambiguu” și o determină pe autoare să încadreze această “gravă greșală gramaticală, ca și de sens – inclusiv de gândire, de indolență logică!” în categoria *prepozițiofagiei*, adică “omiterea (<mâncarea>) prepoziției”: “*pică examenul*, în loc de *pică la examen*”¹².

Construcția hibridă *a avea o grijă în minus*, formată prin contopirea a două expresii: *a avea grijă*, și *o grijă în minus*. Ceea ce rezultă este o structură ambiguă în care verbul *a avea* apare coocurent cu sintagma *în minus*. “Asta înseamnă că avem o grijă în minus!” (**Cartoon Network**, 25 August 2017, 10.00).

Există o predilecție clară pentru neologisme, unele dintre acestea neînregistrate de dicționarele românești, pentru un lexic dominat de neologisme și construcții neologice.

În *Lego-fabrica de eroi*, personajele sunt forme de viață numite *sentienți*; termenul latinesc care apare și în sintagma “robot sentient” conferă pedanterie registrului discursiv. În episodul *Super 4*, se vorbește despre “sentienții roșii” (**Megamax**, 28 decembrie 2017,16.11), iar în episodul *Invizimalii*, de “cel mai puternic invizimal din istorie” (**Megamax**, 28 decembrie 2017,16.29) de *extractori* (=roboți).

În *Peripețiile Motanului Încălțat*, este menționată “regina megamicrilor” (**Minimax**, 28 decembrie 2017, 17.36). Megamicrii, cuvânt care nu apare în dicționarele românești, desemnează ființe care “trăiesc sub noi”. Megamicrii apar în romanul lui Giacomo Casanova, *Icosameron sau Povestea lui Eduard și a Elisabetei*, fiind “locuitorii aborigeni ai protocosmosului din interiorul globului nostru”. Megamicrii locuiesc într-un paradis terestru (localizat pe peretele interior al sferei terestre) fizic se aseamănă oamenilor, dar sunt mai mici și mai colorați.

În *Legende din Chima* acțiunea se desfășoară într-un tărâm edenic în care trăiesc mai multe triburi de animale (reprezentate antropomorfic): lei, crocodili, gorile, lupi, corbi, rinoceri, urși, castori, scorpioni, păianjeni, lilioci, tigri colțoși, mamuți, vulturi, phoenicși, tigri, leoparzi, urși de gheață și alte animale. Forța Chi, cea care poate, în aceeași măsură, să susțină viața sau să o distrugă, își are sursa în Muntele Cavora. Forța Chi este strânsă în Templul Leilor, unde se formează în globuri, datorită mineralelor speciale din Fântâna Sacră. Pentru că au fost primii care au băut din Chi, Lei sunt paznicii săi sacri, ei o păzesc și o împart, pentru a menține echilibrul în Chima. O dată pe lună, ei distribuie globurile cu forța Chi către fiecare clan din Chima.

Existau opt animale care au ales să nu bea din apa cu forța Chi din muntele Cavora: leul, lupul, crocodilul, vulturul, gorila, ursul, corbul, rinocerul. Aceștia au dispărut în Ținuturile Îndepărtate, fiind cunoscuți sub numele generic de “Bestiile legendare”. Ei urmează să se

¹¹Tatiana Slama Cazacu, op. cit., Tritonic Publishing, București, 2010, p. 86.

¹²Ibidem.

întoarce atunci când Chima va avea nevoie de ei. Epitetul “legendar” însoțește numele fiecărui animal: de ex. Leul legendar, Lupul legendar ș.a.m.d.

Urmărind un episod ca *Un păienjenis încurcat*, vom fi bombardați de cuvinte ca hipercogniție¹³, algoritm, forța Chi sunt frecvente, regăsite în remarcile spiențiale ale lui Rogon, prințul tribului rinocerilor. Într-un dialog între Worriz și Rogon, acesta din urmă se referă la diferențele anormale de greutate și la statistica improbabilității pilotului automat. De asemenea, Rogon găsește o formulă doctă de a elogia meritele Rinonei, sora sa, care a ajutat la bunul mers al lucrurilor: “Adevăratele activități operaționale au fost executate, de fapt, de un rinocer fugărit cu numele de Rinona” (Megamax, 30 iulie 2017,16.09). Prietena specială este definită astfel: “tehnic vorbind, un prieten special e cel care are un atașament sau o afecțiune unică pentru un subiect” (Megamax, 30 iulie 2017,16.12). Acțiunea de a arunca pietre pentru a elibera rinocerul legendar este o “desfășurare verticală iminentă în straturile geologice nonmicrone. O să sar în canion pe lângă piatra aia”. (Megamax, 30 iulie 2017,16.15). Eliberarea șoimului Veris este cerută prin următoarea formulă: “Eliberați-mi partenera aviară, dușmanilor, sau veți înfrunta curajul nemărginit al motivației mele!” (Megamax, 30 iulie 2017,16.17).

În *Curiosul George*(Minimax), personajele arată cum “se formează un efect de paralaxă”. (30 iulie 2017, 16.27) sau vorbesc despre “abilități de observație” (30 iulie 2017, 16.31). pe Megamax apar propoziții ca: “Telemetria ta sugerează că ... “ (Megamax,28 decembrie 2017, 16.37)

În *Să înceapă Aventura!*, un personaj primește următoarea invitație:“Încearcă să cânti tremolo triplu în modul mixolidian”(Cartoon Network, 31 iulie 2017, 14.39), o asociere de cuvinte mai puțin întâlnită de vorbitorul român, cuvântul *mixolidian*, nefiind înregistrat în dicționar.

În seria *Clarence* ep. *Evaziune dincolo de cosmos*, personajul declară: “Am nevoie de sfere ca să primesc miezul de tritan” (Cartoon Network, 31 iulie 2017, 18.50). Cuvântul *tritan* nu apare în dicționare, însă are putere de circulație în limba vorbită și desemnează un poliester caracterizat printr-o bună rezistență termică, mecanică și chimică.

În *Formidabilele Magisăbii*, un cuvânt des folosit este acrimonie. “Nu există acrimonie între mine și Prohyes”. (Cartoon Network, 13 august 2017, 20.33). Ideea, formulată destul de stângaci (după cum se poate vedea) mai apare de trei ori în următoarele două minute.

Predilecția pentru neologisme face să apară și cuvinte și construcții neînregistrate în dicționar; acestea sunt preluate din limba engleză și desemnează noțiuni noi pentru arealul lingvistic românesc. Într-un episod din *Veverița fricoasă*, personajele joacă *paddle ball*, iar cuvântul are extrem de multe ocurențe. *Paddle ball*-ul este un joc care are la bază o paletă de lemn sau de plastic pe care se află un elastic. Paleta are o dimensiune și o formă asemănătoare unei rachete de tenis de masă. Ideea jocului este de a lovi mingea cu paleta succesiv, de câte ori este posibil. La o simplă căutare folosindu-ne de Google, se obțin puține rezultate, cuvântul apare într-o formă relativ adaptată, *padel*, vorbind de un sport nou, pentru performarea tehnicii căruia e nevoie de un curs:

“Nu este suficient să știi tenis. Clar este un avantaj, dar în tenis nu există pereți și rareori sunt patru jucători pe pistă. Padel este cu totul altceva.” (<https://terenpadel.ro/>).

¹³1-am scris în felul acesta, deoarece în lipsa lui din dicționar, m-am ghidat după cuvinte ca *hiperaciditate*, *hipercharacterizare* etc. care pot servi de model).

Se întâmplă să apară cuvinte cu referent zero, ca *tambi*, desemnând un căluț cu aripi, asemănător unui unicorn în Barbie în *Magia Curcubeului*. În *Lego-Fabrica de eroi* apare sintagma *sector centurian* (**Megamax**, 14 August 2017,16.37). Adjectivul este inexistent în limba română, și, după infructuoase căutări și în limba engleză¹⁴. Se pare că este un cuvânt creat pe terenul limbii engleze, de la centurion (ofițer din armata romană comandant a o sută de soldați), cu care eroii din *Fabrica de eroi* au similarități de natură vestimentară.

Abuzul de cuvântul epic din vorbirea de azi este întâlnit și pe canalele de desene: “Victoria epică” (**Cartoon Network**, 27 decembrie 2017,14.41), pentru valoarea ei superlativă rezumativă foarte des utilizată în reclame: “Cu care să mergi în aventuri epice”, “Cele mai epice lupte” (**Cartoon Network**, 9 August 2017,18.26), “Cele mai epice lupte, cele mai amuzante lupte” (**Cartoon Network**, 20 octombrie 2017,16.08), “Cei mai epici eroi, cele mai tari mașini pe **Cartoon Network** de la ora 17.00 (**Cartoon Network**, 31 august 2017, 10.10).

În articolul *Îmbunătățiri dramatice și reduceriepice*, publicat în *Dilema veche*, Rodica Zafiu vorbește despre schimbările de sens ale termenilor luate din sfera teoriei literare, mai precis a termenilor care definesc genurile literare (*epic*, *dramatic*), schimbări de sens care se petrec sub influența englezei colocviale. Dintre acestea, sensul apreciativ al cuvântului epic apare ca “mai puțin contradictoriu, dar la fel de nemotivat”. Preluarea, din engleza colocvială, “a sensului cantitativ și apreciativ, însemnând și «foarte mare», «foarte bun»”, utilizarea fără măsură a acestuia dar utilizat nemăsurat în texte publicitare în sens neînregistrat în dicționarele românești, cuvântul dă impresia unui “intensificator cu sens foarte general” care “nu aduce nimic în plus față de multe alte cuvinte standard, colocviale sau argotice care indică un grad înalt de prezență a cantității sau a calității (...) Folosit în acest mod, cuvântul nu mi se pare nici măcar expresiv, în română, ci mai curând artificial și derutant”¹⁵.

Mai aberantă este utilizarea nominală a cuvântului în serialul *Eu și cavalerul meu*, cu un sens care nu are nicio legătură cu cel înregistrat în dicționarele românești; astfel, un personaj este conjurat “În numele epicului!” (**Boomerang**, 13 septembrie 2017,20.14) să facă un anumit lucru.

Închei cu unul dintre clișeele cele mai *iubite*, nu numai pe canalele filmelor de animație, și anume folosirea verbului *a iubi* în asociere cu alte cuvinte cu care nu are nicio legătură logică: “Iubesc să fac rime răutăcioase”(Cartoon Network, 30 decembrie2017, 21.30), “Iubesc ziua gogoșilor” (Cartoon Network, 30 decembrie2017, 21.27), “Noi iubim clătitele!” (Cartoon Network, 30 decembrie 2017,19.42), “Toți de la Cascadorel iubesc experimentele tale”. (**Megamax**, 1 august 2017,19.17), “Camera iubește eroii (Cartoon Network, 14 septembrie 2017, 19.01)”.

BIBLIOGRAPHY

Oprea, Ioan, Pamfil, Carmen-Gabriela, Radu, Rodica, Zăstroiu, Victoria, *Noul dicționar universal al limbii române*, ediția a V-a revizuită, Editura Litera, București, 2017.

Slama Cazacu, Tatiana, *Confuzii, greșeli, prostii și răutăți în limba română, azi*, Tritonic Publishing, București, 2010.

Dragomirescu,Adina, Nicolae, Alexandru, *101 greșeli de lexic și de semantică*, Editura Humanitas, București, 2011.

¹⁴ Un singur rezultat, însă nici acesta nu oferă vreun sens asociat cuvântului (<https://romero.smugmug.com/Video-Games/City-Centurian/>)

¹⁵ <http://dilemaveche.ro/sectiune/tilc-show/articol/imbunatatiri-dramatice-si-reduceri-epice>.

http://www.campusnews.ro/stiri-intalniri_online-3344522-interviu-filologul-rodica-zafiu-despre-cuvinte-moda-snobism-clisee.htm.

Zafiu, Rodica, *Spiritul...în Păcatele limbii*, în *România literară*, anul XLIV, 6 ianuarie 2012, p. 15.

De Saussure, Ferdinand, *Curs de lingvistică generală*, traducere de Irina Izverna Tarabac, Polirom, Iași, 1998, p. 136.

Iordan, Iorgu, Robu, Vladimir, *Limba română contemporană*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1978, p. 336-338.

Șerbănescu, Andra, *Despre statutul lui uite vs uită-te*, SCL, anul LXII, NR. 3-4, București, 1991, p. 151-165.

<http://dilemaveche.ro/sectiune/tilc-show/articol/imbunatatiri-dramatice-si-reduceri-epice>.

<https://www.merriam-webster.com/dictionary/application>